

HANDLINGSPROGRAM

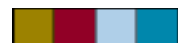
FÖR

STÖD ÅT MISSHANDLADE KVINNOR OCH DERAS

FAMILJER

Dnr 09/SN063 – 750
Socialnämnden den 24 februari 2009, § 56
Kommunfullmäktige den 22 juni 2009, § 39

2008-10-12

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	3
- Lagstiftning	
- Samverkansgrupp	
Vad ska och kan Socialtjänsten göra?.....	4
- Rutiner för socialsekreterare	
- Barnen.....	5
- Kvinnan	
- Mannen	
- Skydd åt barnet/barnen.....	6
- Skydd åt kvinnan	
Anmälningsskyldighet till socialtjänsten.....	7
- Utredning – barnet	
- Utredning – kvinnan	
- Utredning – mannen.....	8
Rutinschema för polis och åklagare.....	9
Rutiner Hälsocentralen.....	10
Stöd utanför kommunen.....	12
- Familjerådgivningen	
- Centrum mot våld	
- Barnahus	
- Kvinnofridsmottagningen	
- Mansmottagningen mot våld	
- Kvinnojouren.....	13
- Kvinnofridslinjen	
- Brottsofferjouren	
- Hjälp genom fackliga organisationer	
- Kvinnofridsportalen	

Inledning

Lagstiftning

Regeringen har i proposition 2006/07:38 föreslagit ett förtydligande av socialtjänstens ansvar för insatser för brottsoffer, främst våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.

Ändringen i lagtexten innebär att socialnämnden ska, i stället för tidigare bör, särskilt beakta att våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp.

Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2007. För att öka kommunernas förutsättningar att leva upp till den ambitionshöjning som regeringen presenterade tilldelas särskilda utvecklingsmedel. Uppdraget ska slutredovisas den 1 juni 2009.

5 kap 11 § SoL

Socialnämnden ska verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden ska härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

OBS!! Är hotet riktat mot mannen gäller handlingsplanen omvänt!

Samverkansgrupp

Samverkansgruppen för misshandlade kvinnor består av representanter från socialtjänsten, polisen och hälsocentralen. Vi träffas ett par gånger per år. Socialtjänsten är sammankallande. Det nu presenterade handlingsprogrammet ska kompletteras och revideras när behov föreligger.

Syftet med detta handlingsprogram är att höja medvetandenivån och kunskapen i den aktuella problematiken hos myndigheter och andra organisationer som berörs av denna problematik. Den ska kunna fungera som en lathund för hur olika samverkansmyndigheter ska agera.

Syftet är också att få till stånd ett fungerande samarbete mellan aktuella myndigheter och organisationer.

För varje myndighet eller organisation ska finnas en kontaktperson att vända sig till när problem behöver diskuteras.

Socialtjänsten:	Pirjo Johansson	0930-140 61
	Thomas Dahlberg	0930-140 48
Polismyndigheten:	Anders Wikman	010-56 82 491
Vårdcentralen:	Verksamhetschef	0930-406 25

Vad ska och kan Socialtjänsten göra?

Rutiner för socialsekreterare

- I misshandelsärenden som aktualiseras under kontorstid ska anmälan lämnas till socialförvaltningens individ- och familjeomsorg. Ärendet fördelas till handläggare. I dessa ärenden ska alltid två handläggare arbeta.
- Om ärendet aktualiseras under icke kontorstid ska polismyndighet kontaktas som i sin tur via socialnämndens ordförande och/eller socialchef och verksamhetschef kontakta socialsekreterare.
- Samråd alltid med polis, antingen den lokala eller polismyndigheten i Umeå.
- Fråga om barn funnits med vid våldssituationerna och gör en omedelbar bedömning kring barnets situation här och nu, eventuellt behov av akut skydd, stöd och omhändertagande.
- Samtala med parterna var för sig. Avgör om kvinnan behöver tolk och använd då aldrig släkting. Kontakta tolkförmedlingen.
- Hjälp kvinnan att komma till akuten för att få skador omsedda, fotograferade och dokumenterade. Mannen ska inte närvara vid undersökningen. Det är bra om kvinnan kan bli inlagd ett dygn, bl a för att t ex blåmärken inte är synliga förrän efter ett dygn. Begär att läkaren skriver ett läkarintyg. Journalanteckningar räcker inte för ett rättsintyg.
- Stöd kvinnan i att göra polisanmälan. Det måste vara hennes eget beslut, men erbjud dig att sitta med som stöd. Sekretesslagen gör att socialtjänsten inte kan polisanmäla mot kvinnans vilja. Endast vid mycket allvarliga brott som ger fängelse i 2 år eller mer har socialtjänsten i likhet med hälso- och sjukvården, rätt att utan den hjälpsökande kvinnans medgivande polisanmäla misstanke om brott.
- Ordna annan bostad för kvinnan och eventuella barn. Använd helst inte hotell och pensionat, anlita kvinnojouren eller nära vänner och släktingar i första hand. Försäkra dig om att kvinnan har någon att samtala med då det är viktigt att kvinnan inte lämnas ensam.
- Samtala med mannen om händelsen, drogernas roll, rädslan. Vid behov erbjud eventuell avgiftning. Samtalen med mannen bör om det är möjligt utföras av en man.
- Erbjud fortsatt kontakt från socialtjänsten.

Barnen

När vi kommer i kontakt med kvinnan måste vi alltid ställa oss frågan: "Finns det barn i denna miljö?" Att ha sett sin mamma bli misshandlad kan jämföras med att barnet självt blivit utsatt för övergrepp och misshandel. I och med att kvinnan befunnit sig i en situation inte helt olik tortyroffrens och med tiden blivit nedbruten, kan det innebära att hon inte har förmåga att även se sina barns utsatthet. Att se sin mamma bli misshandlad indikerar en allvarlig risk att utvecklas ogynnsamt. Barnen kan behöva skydd utanför hemmet i ett akut skede och även hjälp och behandling i syfte att bearbeta upplevelser och intryck.

Kvinnan

Den utsatta kvinnan ska bemötas på ett respektfullt och stödjande sätt. Hon är i regel skuldtyngd och ser inte sällan den uppkomna situationen som hennes fel. Det är viktigt att påminna sig våldsspiralens konsekvenser och att det kommer att kräva mycket tid för att kvinnan ska kunna förändra sin självbild. Hon kan behöva akut skydd för sig och barnen. Hon kan behöva hjälp till sjukvården för att få skador omsedda och dokumenterade. Hon kan behöva hjälp till bostad, eventuell flytt till annan kommun. Hon kan behöva byta identitet. Hon kan behöva kontinuerlig kontakt med socialsekreterare, och det är viktigt att hon får behålla kontakten med samma socialsekreterare över tid för att få stöd i sin utveckling. Hon ska inte ha samma socialsekreterare som mannen och i regel heller inte gå i parsamtal.

För många kvinnor och unga flickor med invandrabakgrund gäller ofta en alldeles särskild problematik.

Invandrarfamiljer känner inte sällan ett utanförskap och en rädsla för myndigheter. Ska socialsekreterare hjälpa den utsatta flickan/kvinnan är det också viktigt att få en relation till övriga familjemedlemmar.

Det svenska samhället ska aldrig acceptera våldet. Socialsekreteraren ska i arbetet med familjen visa på det oacceptabla i våldet. Rådgör gärna med BUP: flyktingspecialister i dessa svåra familjeärenden.

Mannen

Även om mannens brott mot kvinnan aldrig går att försvara, är det viktigt att undersöka på vilket sätt mannen kan behöva hjälp. Han har rätt till stöd och hjälp, kontinuerlig kontakt hos socialsekreterare eller annan behandlare. Mannen kan må bra av att prata enskilt om sina upplevelser och om det är möjligt med en manlig samtalskontakt.

Forskning och erfarenheter från socialarbetare, psykoterapeuter m fl pekar på att det är ett onormalt stort kontrollbehov som utlöser att mannen misshandlar kvinnan. Ur detta perspektiv bör vi motivera även honom att söka hjälp för att förändra sitt beteende och sin självkänsla. Han kan ha missbruksproblem, vilket han har rätt att få hjälp med. För en man med invandrabakgrund kan det vara viktigt att förtydliga den svenska lagstiftningen och brottet i att bruka våld och att hjälpa honom att hitta sin roll i det svenska samhället.

Skydd åt barnet/barnen

- Om barnet/barnen behöver akut skydd undersök möjligheterna i deras nätverk. Dagmamma, släkting, vän, förskola för att möjliggöra mammans kontakter med socialtjänst, sjukvård och polis i akutskedet.
- Placering tillsammans med mamman hos kvinnojouren i Umeå.
- Om barnen för kortare tid ska placeras utan mamman, undersök åter möjligheterna i deras naturliga nätverk eller sedan tidigare nyttjat familjehem.
- Samtala med/lyssna till barnen och bedöm om de behöver ytterligare samtalsstöd (BUP) eller någon annan hjälp utöver det socialsekreterare har möjlighet att ge.
- Om båda föräldrarna är vårdnadshavare till minderåriga barn kan vi inte neka att informera fadern på vilken adress barnen befinner sig, om det inte är förknippat med stor fara eller att barnen bor tillsammans med mamman på skyddad adress. LVU-placering kan bli aktuell om bedömningen är att barnen behöver skyddas från fadern som vårdnadshavare.

Skydd åt kvinnan

- Vid behov skall akut boende ordnas för kvinnan. Undersök om hon känner till Kvinnojouren och vill ha deras hjälp.
- Om kvinnan behöver hämta personliga tillhörigheter så låt henne inte gå ensam.
- I akuta skedet kan kvinnan vara i behov av ekonomisk hjälp. Mannen kan ha tagit över ekonomin i hemmet. Formella biståndsbeslut enligt 4 kap1 och 2 §§ SoL tas i samband med handläggning i ärenden som rör insatser och ekonomisk hjälp.
- Information ges om möjligheten till skydd, besöksförbud, skyddad adress, hemligt telefonnummer, telefonsvarare. Trygghetspaket för utom- och inomhusbruk kan efter ansökan lånas av polisen i de flesta fall. Hos skattemyndigheten kan kvinnan vid ny adress få spärrmarkering som skydd. Upprepa informationen vid olika tillfällen. Hjälプ henne med det praktiska om hon inte orkar själv.

Anmälningsskyldighet till socialtjänsten

Utredning - barnet

- Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd ska anmäla detta till nämnden, enligt 14 kap 1 § SoL. Det räcker att det finns grundad anledning att misstänka detta. Det är socialnämndens ansvar att utreda om förhållandena är sådana att ett ingripande till skydd för barnet behövs.
- Utredning skall inledas omgående enligt 11 kap 1 § SoL.
- Klargör utredningens syfte och hur den kommer att gå till. Skilj på vårdnadshavare och icke vårdnadshavare. Kartlägg barnens situation, föräldrarnas omsorgsförmåga samt barnens behov av insatser.
- Det är viktigt att våldet i familjen stoppas och att barnen får prata om den ambivalens de känner inför föräldrarna. Det är lika omskakande för barnen att se sin mamma misshandlas som om de själva misshandlas.
- Lyssna till och samtala med de äldre barnen om den troliga hjälplöshet och skam de upplevt.

Utredning – kvinnan

- Samtala med kvinnan utan mannens närvaro.
- Glöm inte kvinnans samtycke till utredning om det gäller henne själv. Samtala först kring det kortsiktiga perspektivet. Skynda inte på henne genom att tala om för henne att hon ska lämna mannen, utan vänta tills hon själv är mogen för beslut.
- Utred kvinnans situation och behov av mer långsiktig hjälp och stöd.
- Tänk på att mannen kan ha hotat med att barnen kommer att tas ifrån kvinnan och att hon kan vara rädd att han nu ska lyckas.
- Tänk på att kvinnan är i kris, var tydlig och att information kan behöva upprepas. Ge kvinnan ordentligt med tid att berätta om det som hänt. Poängtera att det är förbjudet i lag att slå och hota. Tala om för henne att misshandeln inte är hennes fel.

Utredning – mannen

- Samtala med mannen separat och gärna med manlig samtalskontakt.
- Gäller utredningen mannen krävs hans samtycke till denna. Samtala med mannen om händelsen, eventuella droger, rädslan etc.
- Undersök om han vill ha hjälp. Praktisk hjälp eller samtalsstöd hos socialsekreterare, familjerådgivning, psykiatri, kontaktperson, eller stöd för att komma ifrån sitt eventuella missbruk kan erbjudas. Är han orolig för barnen kan det hjälpa om man talar om för honom att barnen och hustrun har det bra. Erbjud fortsatt stöd eller erbjud kontakt med mansjouren.

Rutinschema för polis och åklagare

Syftet med polisutredningen är att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott, om tillräckliga skäl föreligger för åtal och förbered målet så att bevisningen kan läggas fram i ett sammanhang för domstolen.

Det är därför angeläget att polisanmälan görs på ett tidigt stadium så att den misstänkte inte kan påverka utgångsläget för polisutredningen. Denne kan förstöra bevismaterial, påverka den utsatta kvinnan, vittnen och övriga som kan lämna uppgifter om övergreppet.

Polisutredning kan också tillföra socialnämnden underlag för åtgärder som kan medföra att övergrepp mot kvinnan inte upprepas.

Polisutredningen leds av åklagare som kopplas in i ett tidigt stadium. Ofta tas den första kontakten med jourhavande åklagare via telefon direkt på platsen för brottet och direktiv för utredningen inhämtas. Polisen strävar att påbörja sin utredning när anmälan skett och utförs av kvalificerad polispersonal.

Vid förhör ska ett förhörsvittne närvara. När den som skall höras är en kvinna bör ett kvinnligt vittne anlitas om det görs och lämpligen kan ske. Förhören tas som regel upp med bandspelare eller om det är möjligt genom filminspelning. Platsen för brottet dokumenteras genom skiss, fotografi eller filminspelning.

Vid förhören går det påstådda händelseförloppet igenom i detalj och relationen mellan kvinnan (målsägaren) och mannen (den misstänkte) undersöks. Det är därför ofta ofrånkomligt att kvinnan utsätts för många och svåra frågor. För kvinnans tilltro till de brottsutredande myndigheterna är det viktiga att hon förstår varför dessa frågor måste ställas och att hon inte utsätts för onödigt lidande.

Som ett led i att ge den våldsutsatta kvinnan bättre hjälp och stöd i samband med polisutredningen har polisen en författningsgrundad skyldighet att informera kvinnan om

- att åklagaren under vissa förutsättningar kan föra talan om enskilt anspråk om möjligheterna att få ersättning enligt brottskadelagen.
- de regler för att förordna målsägandebiträde
- de regler som gäller för meddelande av besöksförbud.
- reglerna för stödperson
- om möjligheterna att få allmän rättshjälp och rådgivning
- vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd hjälp.
- de regler som gäller för att erhålla larmutrustning s k ”trygghetspaket”.

Dessutom skall kvinnan tillfrågas om hon vill bli underrättad om beslut i ärendet, t ex

- att förundersökning inte skall inledas
- att inledd förundersökning skall läggas ned
- att åtal inte skall väckas
- tidpunkt för huvudförhandling i målet
- dom i målet

Om det är påkallat att kvinna också underrättas om en anhållen eller häktad person avviker. Den som hör under polisutredning i brottsmål har rätt till ersättning för inställelse. Ersättning kan utgå för bl a resekostnader, kostnad för minskad inkomst eller annan ekonomisk förlust.

Kvinnan (målsägaren) måste själv begära sådan ersättning inom 2 veckor från förhöret.

Rättsintyg skall begäras hos den läkare som undersökt kvinnans skador från misshandeln eller övergreppet. När polisen är klar med förhören av målsägande, misstänkt och eventuella vittnen underställs materialet åklagaren. Denne beslutar då om den misstänkte skall frigges eller kvarhållas. Åklagaren är även den som beslutar om åtal.

Telefon till polisen i Umeå: **114 14**

Larm 112

RUTINER HÄLSOCENTRALEN

Läkarundersökning

Läkarens undersökning skall omfatta:

- **Anamnes** - noggrann, utan närvaro av anhörig. Iakttag stor försiktighet med upplysning från anhörig, då denne kan vara vållande till misshandeln;
- **Kroppsundersökning** - noggrann, hela kroppsytan ska undersökas.
- **Alla skador** - även de som inte behandlas ska dokumenteras.
- **Färgfotografering** - av yttre skador, helfigur och närbilder. Se spec rutiner för detta på vård, kamera finns på hälsocentralen, hos sekreterarna, som har behörighet att lagra bilder, och att beställa utdrag på CD-skiva.
- **Tid för återbesök** ska alltid ges för att framhålla allvaret i den misshandel kvinnan blivit utsatt för.
- **Kläderna** undersöks i syfte att finna spår eller skador som är av betydelse för bedömning vid eventuell rättslig prövning.
- **Sexuellt övergrepp** eller misstanke om det - akut remiss till gynekolog.
- **Om sjukskrivning** är aktuellt, undvik diagnos som kan skada kvinnan, t ex ”misshandel”.

Kom ihåg

- Att sexuella övergrepp är vanliga vid misshandel
- Att det är vanligt med slag och sparkar mot huvudet vid misshandel
- Att de psykiska följderna ofta är minst lika svåra som de fysiska. Även ett psykosocialt omhändertagande är därför av största vikt, i första hand genom snabb kuratorskontakt.
- Om patienten vägrar undersökning så får den inte genomföras.

Observera också

- Att det är vanligt att den misshandlade kvinnan ger vilseledande uppgifter om skadornas uppkomst bl a av rädsla för förövaren och på grund av skam.

Observera

Att dokumentation av mindre, ej behandlingskrävande skador också är av stor vikt då de kan ge besked om våldets art. Vid t ex sexuella övergrepp kan greppmärken eller blåmärken på lårens insidor, på halsen eller sätesregionen förekomma.

Ange också om skadorna kan överensstämma med uppgivet uppkomstsätt.

Ange om skadorna varit livshotande samt om risk för framtida fysiska och psykiska men bedöms föreligga.

STÖD UTANFÖR KOMMUNEN

Familjerådgivningen

Kommunen har ingen egen familjerådgivning utan har avtal med Umeå kommun. Familjerådgivningen har som uppgift att bedriva samtalsbehandling med vuxna par i samlevnadskonflikter/kriser. Verksamheten har stark sekretess, är frivillig och erbjuder de sökande möjlighet att vara anonyma.

De har också som arbetsuppgift att informera och förmedla kunskap om normala livskriser och samlevnadsproblem samt att handleda och ge konsultation.

Målsättningen är att verka för konstruktiva lösningar av problem och konflikter i samlevnaden, söka förhindra destruktiva skilsmässor/separationer och stödja gemensamt föräldransvar i de fall samlevnaden upphör.

Familjerådgivningen i Umeå finns på adress: Renmarkstorget 6 och kan nås på telefon 090/16 36 77.

Centrum mot våld

Där ingår verksamheterna *Barnahus*, *Kvinnofridsmottagningen* samt *Mansmottagningen mot våld*. Det är en verksamhet som erbjuder både våldsutsatta kvinnor och barn samlade myndighetsinsatser samt våldsutövande män samtalsbehandling.

Barnahus

På Barnahus får barnet träffa alla professionella under samma tak i en trygg och barnvänlig miljö. Barnet får samlade stödinsatser i form av möten med personal från BUP (barn- och ungdomspsykiatri), socialsekreterare, polis och läkare.

För mer information telefon 090-16 58 89.

Kvinnofridsmottagningen

På Kvinnofridsmottagningen kan en våldsutsatt kvinna, på en lättillgänglig och trygg plats, få ett samlat myndighetsstöd anpassade efter sina behov. Om det finns barn erbjuds även dessa stöd. Kvinnan kan få samtalsstöd, hjälp med frågor om ekonomi och boende, hjälp med samordning av olika myndighetsinsatser, träffa läkare, föräldrastöd och göra en polisanmälan. Telefon 020-410 420, mail kvinnofrid@umea.se. Du kan vara anonym.

Mansmottagning mot våld

Har en man svårt att kontrollera sin ilska, har använt någon form av våld mot sin partner och inte vill göra det igen kan han få hjälp hos mansmottagningen, telefon 076-810 50 50.

Du erbjuds individuella samtal eller gruppverksamhet.

Kvinnojouren

Kvinnojouren i Umeå är en ideell organisation. De kan ge akut boende och skydd från misshandlaren. Kvinnojouren kan man nå på telefon 090/77 97 00 när du vill. Man kan även vara anonym och samtalen blir inte heller registrerade.

Kvinnofridslinjen

Stödtelefon för dig som upplevt hot och våld. www.kvinnofridslinjen.se, tel 020-50 50 50.

Brottsofferjouren

Brottsofferjouren är en ideell organisation, religiöst och politiskt obunden, alltså ingen myndighet.

Den består av stödpersoner som har viss utbildning i att hjälpa människor som varit utsatta för chockartade upplevelser som t ex våldsbrott. Deras råd, stöd och hjälp är kostnadsfri.

Stödpersonerna har avgett tysthetslöfte.

Du når jouren på tel **090-12 10 71**, eller på adress **Ridvägen 10 (Polishuset)**.

Hjälp genom fackliga organisationer

Kontakta ditt fackförbund för att få information om vilka stödinsatser de har att erbjuda.

Se även www.kvinnofridsportalen.se